

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

Economy. Zarządzanie.
OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE, ROZWÓJ,
PROPOZYCJE NA ROK 2016

Zakopane (PL)

30.12.2016

U.D.C. 330+339.138+658+657+336.71+339+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Economy. Zarządzanie. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2016" (30.12.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016.
- 40 str.

ISBN: 978-83-65608-30-7

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65608-30-7

WSPÓŁORGANIZATORZY:

Virtual Training Centre "Pedagog of the 21st Century"
Global Management Journal

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;
A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;
L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;
М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;
M. Stych, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
Z. Čekerevac, Dr., full professor, "Union - Nikola Tesla" University Belgrade, Serbia;
J. Kaluža, Dr. Hab, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
Р.Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;
J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;
T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;
Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы.

1. Okulicz-Kozaryn W., Witczak M., Kędzierska K., Turczyn D. Okulich-Kazarina T.....	5
ЭКОНОМИКА ТРУДА: ПРИОРИТЕТЫ ВНУТРЕННЕЙ МОТИВАЦИИ РАБОТНИКОВ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ В ПОЛЬШЕ	
2. Sklyarova Y., Khmyzova O.	9
THE ECONOMIC ESSENCE OF PUBLIC DEBT	
3. Chernyahovskaya K. , Khmyzova O.	13
DISTINCTIVE FEATURES OF ECONOMIC BUBBLES	
4. Іванова Н.С.	16
ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ ІНСТРУМЕНТ АНТИ- КРИЗОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	
5. Мельянова Л.В., Настенко О.І.	20
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	
6. Melnyk D.	22
THE BALANCED USE MEASURES SYSTEM FOR THE FOREST ECOSYS- TEMS RECREATIONAL POTENTIAL IN MOUNTAIN AREAS	
7. Мельников О.О.	25
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСО- ВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	
8. Глуцишин Г.М.	30
ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ КОРИГУ- ВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	
9. Іщенко С.В., Цибрій І.І.	32
ЕКОНОМІЧНЕ РЕАГУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА КЛА- СИФІКАЦІЯ	
10. Hreshchuk H.	36
IMPROVEMENT OF LAND MANAGEMENT MECHANISM OF AGRIC- ULTURAL LAND USE REGULATION	
11. Samoilenko Yu.	39
FUNCTIONS OF PUBLIC ENVIRONMENTAL ASSOCIATIONS	

Okulicz-Kozaryn W.
Dr.hab, MBA, профессор,
Академии Я.Длугоша в Ченстохове
Witczak M., Kędzierska K., Turczyn D.
студенты,
Академии Я.Длугоша в Ченстохове
Okulich-Kazarina T.
студент,
Политехника Ченстоховская

ЭКОНОМИКА ТРУДА: ПРИОРИТЕТЫ ВНУТРЕННЕЙ МОТИВАЦИИ РАБОТНИКОВ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ В ПОЛЬШЕ

Ключевые слова: администрация публичная, ценностные ориентации, экономика труда

Целью исследования есть оценка приоритетов внутренней мотивации (выраженных в виде базовых ценностей) специалистов системы управления Польши [1, с.33]. Эти приоритеты могут быть использованы для формирования государственной кадровой политики в системе управления бизнесом и государством в Польше.

Методы исследования

Основными методами нашего исследования были анкетирование и статистическая обработка анкет. Для проведения анкетирования была использована стандартная анкета «Базовые ценности», заимствованная в [1].

На данном этапе (октябрь-декабрь 2016 г.), в анкетировании приняли участие, работники системы управления в Польше, которые учились на заочной форме обучения по специальностям «Менеджмент» и «Администрация» в Академии Я.Длугоша в Ченстохове.

Одновременно, для сравнения, было проведено анкетирование студентов очного обучения специальности «Администрация» в Академии Я.Длугоша в г. Ченстохова и специальности «Здоровье публичное» со специализацией «менеджмент в здоровье публичном» в Техническом Университете г. Ченстохова.

Таким образом, статистическими методами исследования были охвачены следующие четыре профессиональные группы:

- работники системы управления в бизнесе, которые имеют реальное представление о работе системе управления и уже знают основы теории управления;
- работники администрации публичной, имеющие реальное представление об условиях работы системы управления (в частности, органов местного самоуправления) и уже знают основы теории управления;
- студенты специальности «администрация», которые выбрали эту специальность по призванию (предположим это чисто теоретически) и имеют теоретическое представление о работе системы управления, в целом, и органов местного самоуправления, в частности;

Таблица 1

Базовые ценности реальный работников системы управления Польши
(студенты заочного обучения)

Базовые ценности	Менеджмент			Администрация		
	Mx	$\delta x-1$	ranking	Mx	$\delta x-1$	ranking
Успех (карьера)	6,2	2,9	5	8,1	4,6	9
Свобода (независимость)	4,5	2,7	3	7,1	3,8	5
Физическое здоровье и хорошее самочувствие	5,7	3,1	4	4,5	3,2	3
Удовольствия (удовлетворение телесных и сексуальных желаний)	7,0	1,6	7	11,3	3,8	13
Недвижимость (дом, дорогой автомобиль, одежда и многое материальных ценностей)	8,7	3,6	9	10,6	3,6	10
Признание (уважение и почет)	7,8	4,5	8	7,9	3,4	8
Чувство собственного достоинства (положительное представление о себе)	6,4	3,4	6	5,6	3,2	4
Чувство самореализации (оставить след)	9,2	3,9	11	7,4	3,3	6
Любовь и дружба	3,3	2,7	2	3,9	2,5	2
Сильные семейные связи (быть со своими близкими и заботится о них)	3,1	2,9	1	3,2	2,8	1
Сотрудничество	11,3	2,3	13	10,9	3,4	11
Вознаграждение (Деньги и заработная плата)	9,4	3,2	12	7,6	3,7	7
Красота (природа и искусство)	12,4	2,8	14	13,7	2,8	16
Мир на земле (отсутствие войн)	13,3	2,3	15	11,2	4,6	12
Единение с Богом (быть моральным)	14,6	1,5	16	11,5	3,6	14
Равенство (равные возможности для всех, все люди равны)	9,1	4,5	10	11,6	3,7	15

– студенты специальности «здоровье публичное» (в их числе специализация «менеджмент в здоровье публичном»), которые выбрали эту специальность по призванию (предположим это чисто теоретически) и имеют теоретическое представление об управлении в системе здоровья публичного.

Итак, в анкетировании приняли участие 122 респондента (студента очной и заочной форм обучения):

- менеджмент, заочная форма – 15 чел;
- администрация, заочная форма – 25 чел;
- администрация, очная форма – 59 чел;
- здоровье публичное (в т.ч., менеджмент в здоровье публичном), очная форма – 23 чел;

Методика подготовки и проведения эксперимента, а также обработки его результатов опубликованы в источниках [2-3].

На данном этапе, полученные результаты не могут считаться закономерностью или устойчивой тенденцией. Однако, они являются реальным фактом, который следует учитывать при планировании государственной кадровой политики в системе управления Польши.

Таблица 2

Базовые ценности будущих работников системы управления
(студентов очного обучения), Польша

Базовые ценности	Администрация			Здоровье публичное		
	Mx	δx-1	ranking	Mx	δx-1	ranking
Успех (карьера)	6,9	2,9	6	8,7	4,2	6
Свобода (независимость)	6,4	3,1	5	6,4	3,1	5
Физическое здоровье и хорошее самочувствие	3,3	2,5	1	3,0	2,7	1
Удовольствия (удовлетворение телесных и сексуальных желаний)	11,1	3,8	15	9,0	3,8	7
Недвижимость (дом, дорогой автомобиль, одежда и многое материальных ценностей)	10,7	3,8	11	10,5	4,1	12
Признание (уважение и почет)	7,9	3,2	7	9,2	3,6	8
Чувство собственного достоинства (положительное представление о себе)	5,3	3,5	4	5,9	2,9	4
Чувство самореализации (оставить след)	9,2	4,2	9	9,7	3,8	10-11
Любовь и дружба	4,9	3,9	3	3,4	3,4	2
Сильные семейные связи (быть со своими близкими и заботится о них)	4,6	4,1	2	3,9	3,9	3
Сотрудничество	10,4	4,5	10	11,5	2,7	15
Вознаграждение (Деньги и заработная плата)	8,9	4,2	8	9,7	3,5	10-11
Красота (природа и искусство)	13,4	2,4	16	13,3	2,8	16
Мир на земле (отсутствие войн)	10,9	3,9	13	10,7	4,2	13
Единение с Богом (быть моральным)	11,1	4,1	14	11,0	4,4	14
Равенство (равные возможности для всех, все люди равны)	10,8	3,5	12	9,4	4,3	9

Результаты

Результаты обработки анкет приведены в табл. 1 и табл. 2. Здесь жирным шрифтом выделены базовые ценности, стоящие на первых трех местах в рейтинге с точки зрения респондентов. То есть, приоритеты внутренней мотивации.

Как показали данные табл.1 и табл.2, для всех четырех групп респондентов первые три места в рейтинге занимают следующие ценности:

- Сильные семейные связи,
- Любовь и дружба,
- Физическое здоровье и хорошее самочувствие.

Заключение

Выявлены приоритеты внутренней мотивации специалистов системы управления Польши. Выраженные в виде базовых ценностей, они записаны в следующем списке: сильные семейные связи, любовь и дружба, физическое здоровье и хорошее самочувствие.

Эти приоритеты могут быть использованы для формирования государственной кадровой политики в системе управления Польши.

Благодарность

Авторы благодарят студентов, принявших участие в анкетировании за понимание, уделённое время и честность.

Список использованных источников

1. BUS_9510_Business_Ethics_2. Конспект лекций для Программы «Masters of Business Administration». – USA. NY. Kingston University. 2011. – 122 p.
2. BUS_9641_Business_Statistics_5M. Конспект лекций для Программы «Masters of Business Administration». – USA. NY. Kingston University. 2009. – 106 p.
3. Окулич-Казарин В.П. Обработка массивов информации / Ключевые компетенции директора школы – как фактор повышения качества образования: Сборник итоговых материалов Первого Международного научно-практического заочного семинара. – М.: МПГУ, 2012.

Yulia Sklyarovastudent of 413 group
Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolayiv, Ukraine**O. Khmyzova**PhD, associate professor
Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolayiv, Ukraine

THE ECONOMIC ESSENCE OF PUBLIC DEBT

Abstract. *Public debt exists almost in all economies of developed and non-developed countries. It is important to know its peculiarities, possible sources, effects, and methods of decreasing. The article presents a brief analysis of economic essence of public debt and provides some recommendations for debt regulation in Ukraine.*

Keywords: public debt, types of public debt, positive and negative consequences of public debt, basic principles of debt governing.

Public debt is one of the main indicators that show welfare and level of economy development. Debt exists almost in all economies of developed and non-developed countries, so it is important to know its basic peculiarities, possible sources, effects, and methods of regulating.

There are some Ukrainian scientists who investigated debt phenomenon in economy. S. Chernychko analysed risks connected with public debt in Ukraine; V. Dudchenko made research in sphere of foreign experience of debt regulation; N. Hadaychuk illustrated main issues concerning reasons and consequences of public debt; S. Logvinovska paid attention to the problem of public debt and its regulation in conditions of crisis in Ukraine; O. Zakharchenko reflected main problems of Ukrainian debt policy and forecasts.

Foreign scientists also paid attention to this problem. In particular, the consequences of rising public debts were investigated by S. Becirovic, S. Plojovic and E. Ujkanovic. K. Niziol researched impact of European Union on public debt regulation. M. Cooper and L. Story analysed peculiarities of public debt in the USA. But there are some problematic issues concerning with governmental policy in the sphere of debt regulation.

The purpose of the research is to analyse main peculiarities of public debt, its possible effects on economy, and to provide recommendations for debt regulation in Ukraine.

Public debt is a sum of all direct contractual obligations of government to sectors of economy (residents) and foreign creditors on certain conditions that should be repaid in future [1]. Thus, public debt arises as a result of borrowing in cash, issuing debt obligations, taking debt of other economic institution or a country. The main reason of debt creation is a loan that can be taken either from residents or non-residents of a country.

Debt can be divided [1–3]: by sum of debt completeness into primary (an amount of money that government should pay but without additional percentage) and not repaid (a total value of main sum of loan with addition of percentage on this debt); by period of

payment into current debt (the amount of basic debt to be repaid within current year, with interest payments in this period on all issued loans to date) and total debt (a general amount of debt and interest payments to be paid on all taken loans, so it is debt that has to be repaid in future); by residence of creditors into internal and external.

As any other economic phenomenon debt has its own positive and negative consequences. It is important to know about them to predict future state of governmental budget and possible influence of debt on it.

Also consequences of debt can be in short-run and long-run periods. In short-run it can lead to currency rate increasing, issuing of securities by the Central Bank. But it is not so dangerous if it is repaid in time without delays. Long-run debt is more dangerous as it slows down development of the economy, also it can lead to the replacement of private capital by public debt.

Main negative consequences of debt existence [2; 3]: decreasing of economy growth and population welfare; taxes increasing; investment flow, government expenditures and business activity decreasing; inflation processes.

Positive effects of debt can be possible when government uses gained financial resources for industry development. Thus, the main tasks of public debt management are following: 1) to optimize conditions of financial resources borrowing. Government should create favourable conditions for loan taking at first, because it has to be returned in future. The interest rate and term of loan repayment should be considered in the process of the agreement; 2) to provide proper usage of financial costs, taking control over credit branches of economy; 3) to support stable currency rates. Currency rates are important because it can influence on future loan repayment. Basic principles of debt governing are reflected in figure 1.

Nowadays Ukraine has a phenomenon of public debt increasing [4; 5]. The most important reasons of it are corruption and inefficient management of loan usage [4 – 6]. Also the major problem of public debt is the compound interest that forces government to take new loans to finance interest expenses and loan repayment [2]. So, budget deficit is accumulative value, which leads to an increase of public debt. It rises continuously and leads to growing expenses for loan repayment and interest expenses.

Debt regulation should be conducted in a proper way with a certain stable strategy.

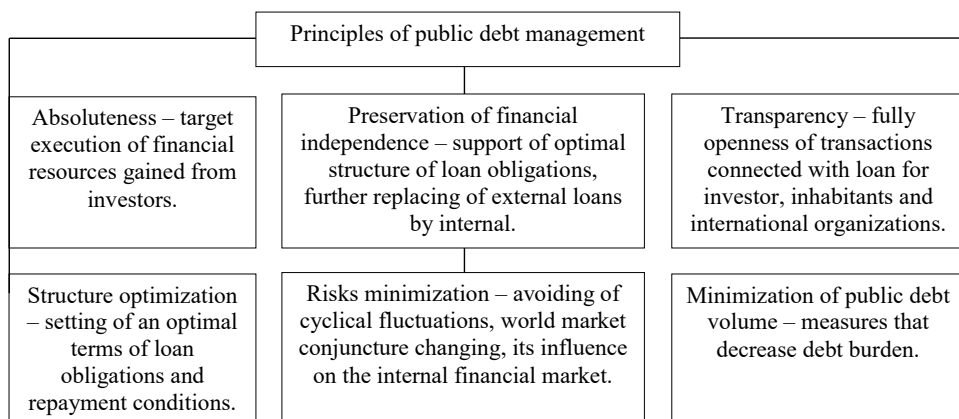

Figure 1: Principles of public debt management [1].

Main mechanisms of debt regulation are increasing taxes, governmental expenses decreasing, and inflation; but they are generally unpopular measures [2].

Thus, it is necessary to provide appropriate debt policy for debt burden decreasing. Government should create a special strategy for debt regulation. At first it is important to determine the aim of debt, possible channels of loans, provision of proper taking of loans, their strictly usage on noticed aim, and repayment by the due date. Also governmental policy should provide certain limits for particular type of debt. It can be ranges that are set by law according to debt strategy. Limits will help to support rational usage of financial resources as their amount is restricted. Also these limits can be changed according to current state of a country, for example, once a year. So, in such a way debt policy will consider internal needs of a country and propose types of needed loans. Also it is easier to make a forecast for a future debt state as limits are strictly defined.

It is necessary to make a certain structure of debt that includes: maximum term of debt; average maturity; debt servicing as parts that will be paid monthly; market conditions that reflect needs of government; monitoring of debt regulation and others. Issuance strategy should provide guidelines to allow proper control and measures that provide debt repayment. Such practices are established by government and can include [7]: 1) using of professionals such as financial advisors or analysts that can help with debt policy improving. They can advise better way of loan taking and using; 2) analysing future results of loan taking and possible way of free financial resources increasing; 3) using of credit ratings and selection of needed rating services.

It is important to use effective management strategies for debt regulation, for example, to set some limits (maximum term of debt, its average maturity, and monthly paid debt servicing). Financing old debts with new ones is not a realistic solution over the long-term, and governments should not take interest-based loans [2]. Notwithstanding that many countries (for example, the USA and Great Britain) have high level of public debt they have rather high level of welfare. So, the large amount of debt itself cannot mean the crisis in economy or decreasing of living standards. Thus, it is necessary for Ukraine to find out more about their strategy of debt regulation. For example, in developed countries there are management offices directly responsible for debt policy researches, forecasts and ways of its financing.

Accordingly, it is important for Ukrainian government to implement such debt regulation strategies as: to determine the aim of debt, possible channels of loans, provision of proper taking of loans, their strictly usage on noticed aim, and repayment by the due date; to build a certain structure of debt; to ensure the use of government loans for investment (not for consumption); to enhance the role of domestic market borrowing in financing the deficit; to set the limits (maximum term of debt, its average maturity, and monthly paid debt servicing); to reduce the share of foreign currency in public debt; to improve the forecasting system, information and analytical support of the debt policy.

References:

1. Юрій С.І., Федосов В.М. Теорія фінансів: [Electronic resource]. Mode of access: <http://westudents.com.ua/knigi/664-fnansi-yury-s-fedosov-vm.html>
2. Bećirović S. Consequences of rising public debts: [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.academia.edu/3045438>

3. Опарін В.М. Державний кредит і державний борг: [Electronic Resource]. Mode of access: <http://studentbooks.com.ua/content/view/235/54/1/1/#951>
4. Transparency International. The global coalition against corruption [Electronic Resource]. Mode of access: <http://www.transparency.org/>
5. Державний борг // Міністерство фінансів України [Electronic Resource] Mode of access: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu>
6. World Economic Forum. [Electronic Resource]. Mode of access: <http://www.weforum.org/>
7. Government Finance Officers Association. [Electronic Resource]. Mode of access: <http://www.gfoa.org>

K. Chernyahovskaya

student of 413 group

Petro Mohyla Black Sea National University,

Mykolayiv, Ukraine

O. Khmyzova

PhD, associate professor

Petro Mohyla Black Sea National University,

Mykolayiv, Ukraine

DISTINCTIVE FEATURES OF ECONOMIC BUBBLES

Abstract. *With the emergence of new technologies, innovations and additional methods of entrepreneurial activity some economic threats have appeared. Among them, an economic bubble, representing highly mobile, long lasting and hardly predictable characteristics continues to play a significant role. The article provides a discussion section covering the searching of effective methods of regulation, correction and overcoming the economic bubbles.*

Keywords: an economic bubble, speculative (traditional) bubbles, rational bubbles, churning bubbles, theoretical methods of detecting bubbles.

In modern economy with the emergence of new technologies, innovations and additional methods of entrepreneurial activity, a financial bubble, representing highly mobile, long lasting and hardly predictable characteristics, continues to play a significant role. There are a lot of crises examples in history caused by the harmful activity of an economic bubble. Nowadays bubble prevention keeps a priority place among the economic issues, because unjustified price rise for certain goods due to excessive demand can substantially affect as the national economy so the world one. The range of economic activity spheres, subjected to the economic bubbles emergence, is great. Respectively, the legislative link between cases and adjustments made by the government in particular spheres can be traced in the Law of Ukraine “On Real Estate”, “On Information”, “On Credit Communities”, “On Securities and Stock Exchange”.

The problem of economic bubbles was investigated by Eugen Böhm-Bawerk, Karl Menger, Robert Shiller, Didier Sornette, George Soros and Friedrich vonn Wieser. They analyzed such aspects as the reasons of economic bubbles emergence on stock exchange and real estate market; the process of financial bubble formation; the connection between economic crises and economic bubbles. However, the question of financial bubbles fighting methods hasn't been investigated fully.

Thus, the main purpose of this article is to emphasize effective methods of regulation, correction and overcoming the economic bubbles. To reach the pointed goal these tasks have been solved: 1) the specific economic bubble peculiarities in the most subjected to the threat of bubble emergence fields of economy have been analyzed; 2) the methods and corrections done by governments and other authorities on the particular examples directed to eliminate harmful economic bubbles influence have been investigated.

Economic bubble has a wide range of manifestations: stock market, real estate market, fossil fuels market and even market of certain goods (as it was with tulips in the Neth-

erlands in XVII century). Nowadays the most spread bubble appearance is on the stock and real estate markets. Firstly, there are such common peculiarities of economic bubbles as: excessive monetary liquidity, causing improper bank lending standards; speculation of economic agents, leading to the volatile hyperinflation. Such speculations are demonstrated in significant deviation of the assets market value from its intrinsic value. In turn, the fundamental value is an objective assessment of the expected income from the asset in the future and exposed risks. Due to the future uncertainty, the intrinsic value of an asset is represented as an illusory value [1]. This distinctive feature of the economic bubble presents impossible or significant difficulty in predicting the bubbles and, consequently, overcoming them. Secondly, the bubbles appearance precedes the high money demand for a small quantity of assets; resulting in that both high and low quality assets are excessive revalued relative to their fundamental value. Thirdly, the human factor is no less important. Prices rising for commodities, real estate or stocks are always accompanied by euphoria [2]. Excessive demand appears for a certain product; its price rises sharply and no longer corresponds to the reality. In turn, the demand creates a growing excitement for the goods and the prices soar and achieve their peak performance. Excitement ends in falling commodity prices, real estate and equities, which is often accompanied by the collapse or financial crisis. People, who have invested in discounted shares, lose everything and become insolvent bankrupt [2]. Thus, some of the financial crises were preceded not by rapid increase in asset prices, but by the rise of insolvency of one or more groups of borrowers. Thereby, optimistic or pessimistic expectations of consumers regarding the future materially affect the economy and can lead to the emergence of bubbles and even the economic crisis. The hallmark of such expectations is a non-possession of information, its distortion or misinterpretation, leading to the wrong actions of economic agents in the market.

Bubbles features form the basis of their specific classification [2]:

- 1) speculative or traditional bubbles (the asset is acquired because the investor expects further price increasing, but his/her expectations are not based on objective changes in fundamental indicators. In other words, the initial increase in the cost of an asset leads to a further increase in prices);

- 2) rational bubbles (the difference between the market price and the price based on the fundamental components. Intrinsic bubbles depend on the size of the dividend payments);

- 3) churning bubbles (can appear due to the presence of asymmetric information among clients and portfolio managers, whereby the manager has an incentive to conduct a large number of speculative transactions in order to maximize the commission fee, which depends on the number of transactions).

So, these peculiarities characterize economic bubble as a complex system of leverage on the economy, as a mechanism of influence both on the economic structure as a whole and on the individual defendants in the market. These characteristics complicate processes of bubble overcoming on the early stages, because it is very difficult to predict its occurrence beforehand. However, today it is one of the main objectives of the government.

Theoretical methods of detecting bubbles are divided into two categories: economic methods and the methods of technical analysis. Economic methods try different ways to estimate the intrinsic value of the asset and to detect bubble comparing it to the market. In case of securities market bubble, it is necessary to build a forecast of future dividends paid by the company, as well as forecast of estimated future risks. Due to the presence of these

projections, company can make an assessment of the intrinsic shares value: if the current market value is much more than calculated internal value, then it is a bubble. Obviously, the conclusion will be accurate due to made prediction. Methods of technical analysis state that all information has been already included into the price of the asset. To detect it company should trace the dynamics of market prices.

Excessive speculation on asset market can cause significant macroeconomic losses in terms of production and employment. Such developments should be detected as early as possible to enable corrective action through adequate economic policy measures [3]. Government should analyze asset prices, assess their levels, and send warning signals to the market when the presence of a bubble is suspected, thereby encouraging an early correction of market prices. This is a major deviation from the authorities' traditional stance that they refrain from commenting on the level of asset prices, leaving their determination entirely to the market [4].

The main strategy of the government was to eliminate the consequences of bubble breaking, lowering interest rates, reducing the pressure on the economy and restoring growth. This strategy was a key point in the fight against the bubble. Modern experts argue that this approach does not work and it is necessary to find an alternative way. Among the alternative methods of preventing the emergence of financial bubbles there is the use of regulatory measures to protect the financial system from excessive risks and changing monetary policy by raising interest rates. Opponents of this idea argue that raising interest rates to overcome the bubble can slow the rise in other areas of the economy that have remained healthy. The possibility of higher interest rates is considered by many experts to be more aggressive and risky step. This increase in rates can have a negative impact on the prices of all assets simultaneously. However, the most dangerous factor in the formation of a bubble on the financial market can be not an increase in the price of assets, but the level of a debt that financial institutions accumulate in the lending process, contributing to even more significant increase in asset prices. Therefore, the levels of debt limiting may be one of preventing methods. Banking regulators in the world also consider rules that would require banks to create a larger liquidity cushion to keep them from aggressive growth [5].

Thus, the state interference is needed, but it should be multifaceted: based on previous estimations, analyses, with the aim not to harm the economy and its agents. The main purpose of government is to find proper and reliable methods of preventing the economic bubbles and strengthening the economy in order to predict and stop their further emergence.

References

1. Спекулятивные пузыри – что это? [Electronic resource]. – Mode of access: URL: http://fortrader.ru/articles_forex/
2. Финансовый пузырь. [Electronic resource]. – Mode of access: URL: http://forexaw.com/TERMs/Exchange_Economy/Macroeconomic_indicators/
3. Speculative Bubble on Housing Markets: Elements of an Early Warning System by Christian Dreger and Konstantin Kholodilin. [Electronic resource]. – Mode of access: URL: <http://www.diw.de/documents/publikationen/73/>
4. Asset price bubbles and macroeconomic policy by Masahiko Takeda. [Electronic resource]. – Mode of access: URL: <http://www.mof.go.jp/english/pri/publication/>
5. ФРС начнет борьбу с финансовыми “пузырями”. [Electronic resource].- Mode of access: URL: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=328955>

Іванова Н.С.

Кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний
університет економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг

ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Результати проведеного дослідження методом трендового аналізу дозволили зробити висновок про вагомість інтернет реклами як сучасного маркетингового інструмента в умовах антикризової політики. В результаті проведеного дослідження отримано прогностні значення обсягів та частки ринку інтернет реклами в структурі медіа ринку України на наступний період.

Ключові слова: антикризове управління, інтернет-реклама, трендовий аналіз.
Keywords: crisis management, Internet advertising, trend analysis

Більшість фахівців з антикризового управління у своїй практиці для виходу з кризи звертаються лише до класичних видів традиційних маркетингових стратегій посилаючись на підручники з менеджменту. При цьому науковці стверджують про неприпустимість такого підходу, адже, у такому випадку ігноруються інноваційні маркетингові підходи та інструменти, які мають на меті подолання негативних наслідків кризових явищ та пошук нових можливостей [5]. При цьому треба пам'ятати, що для бізнесу криза це не тільки складні умови функціонування, але і нові можливості, які можна реалізувати за умови застосування сучасних маркетингових інструментів.

Головною складністю в кризу є значно обмежений маркетинговий бюджет, в умовах якого необхідно донести інформація про ваші продукти до потенційних споживачів, переманити клієнтів, переконати їх у ваших перевагах. В умовах кризи необхідно дотримуватися наступних принципів: вимірність рекламної віддачі; цілкове витрачання рекламного бюджету; активна робота з найбільш зацікавленими сегментами аудиторії.

За даними інформаційних джерел [1-4] проведено аналіз структури медіа ринку України за 2007-2015 рр. Отримані результати проведеного аналізу свідчать про коливання питомої ваги різних складових медіа ринку (рис. 1).

Дані проведеного аналізу свідчать, що вагомість інтернет-реклами в структурі медіа ринку в кризовий та посткризовий періоди зростає. Однією із причин такого стану є збільшення кількості інтернет-споживачів серед населення України. Темп приросту протягом лютого 2015-лютого 2016 років склав 8%. Більш тривалі порівнювання коректно робити починаючи із 2014 року, оскільки контури країни змінилися. Попри усі негаразди у країні, користування Інтернетом неуклінно зростає – усього за період з лютого 2014 до лютого 2016 років кількість користувачів Інтернет зросла на 7 відсоткових пунктів, а темп приросту становив 13% [6].

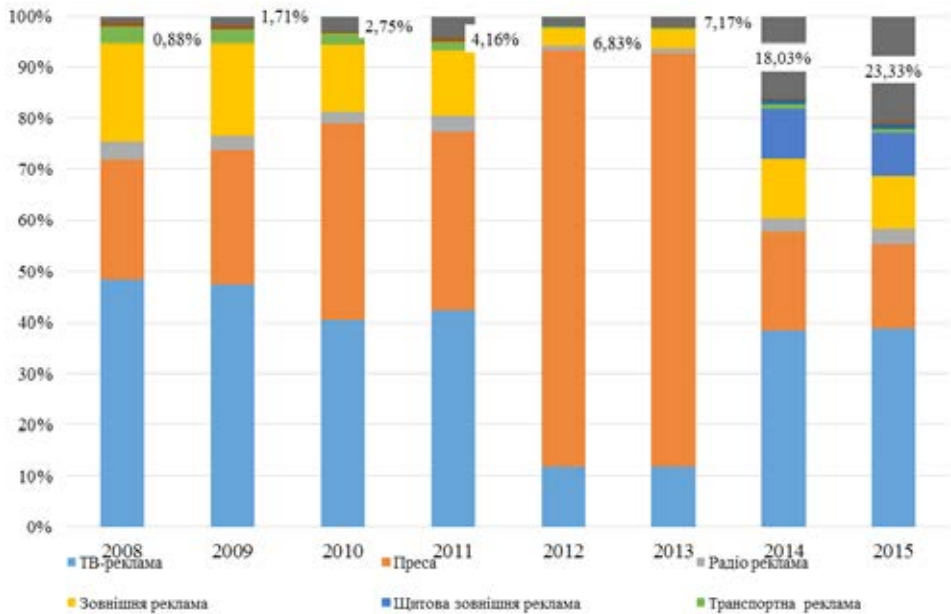

Рис. 1. Структура медіа ринку України, 2007 – 2015 рр.

Аналіз динаміки інтернет реклами України є позитивним, навіть не зважаючи на кризу та посткризовий період і на тлі загального зменшення рекламного ринку України у цей час (рис. 2).

В результаті проведеного трендового аналізу обсягів ринку інтернет-реклами визначено прогнозне рівняння із достовірністю настання події на рівні 92,51 %, тобто досить велике значення ймовірності. Таким чином, визначено, що в наступному періоді обсяг інтернет реклами в Україні збільшиться до рівня 3293,109 млн.грн., що майже на 40 % (на 938,109 млн.грн.) більше фактичного значення результату 2015 року.

За даними динаміки питомої ваги інтернет реклами в структурі медіа ринку України за 2007 – 2015 рр. було побудовано поліноміальну лінію тренду другого ступеня. Визначено прогнозне значення вагомості інтернет-реклами на наступний період на рівні 35 %, що на 9 відсоткових пункти більше значення 2015 року. Враховуючи коефіцієнт апроксимації (0,9621) прогнозне значення може коливатися від 33%

Таблиця 1

Напрями інтернет-реклами 2014-2015 рр., млн. грн. (за класифікацією IAB)

Напрямок (згідно класифікації IAB) / Рік	2014	2015
Пошук (платна видача в пошукових системах)	550	880
Банерна реклама, вкл. партнерську мережу Google, Yandex, оголошення в соціальних мережах і мобільна реклама, річ медіа (мультимедійна реклама), спонсорство	1200	950
Цифрове відео, включаючи Youtube	215	325
Інший digital	150	200
Всього	2115	2355

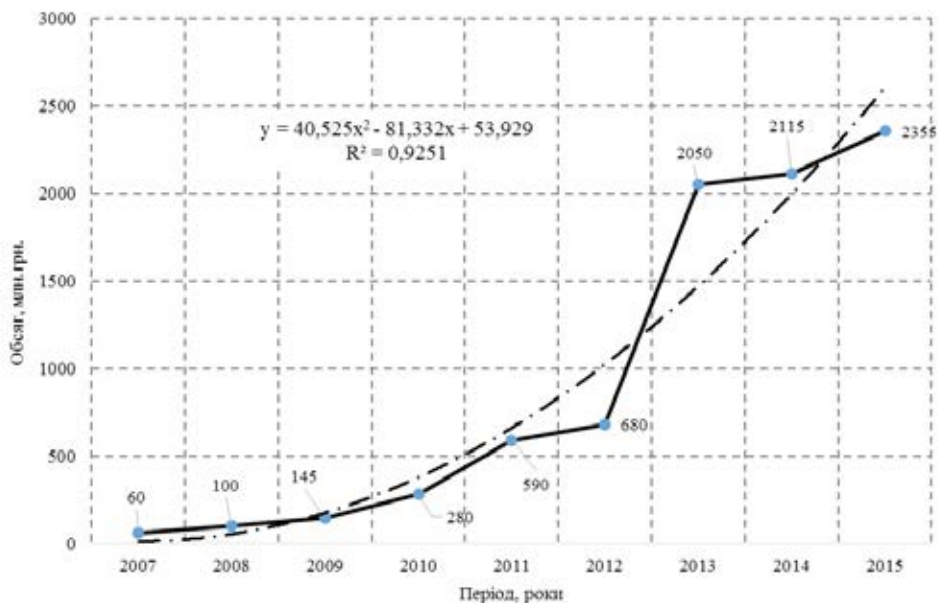

Рис. 2. Динаміка та лінія тренду обсягу інтернет-реклами України, 2007 – 2015 рр.

до 36 %. Доцільно більш детально розглянути її елементи в контексті антикризового інноваційного аспекту. Саме ці напрями і є найкращими варіантами в умовах кризи та посткризового середовища (табл. 1).

Дані табл. 1 дозволили нам зробити висновок про збільшення ринку інтернет реклами на 11,3 % протягом 2015 року. При цьому найбільше збільшився напрямок платної видачі в пошукових системах – на 60 %; цифрове відео (в т.ч. Youtube) – на 51,2 % та інший digital – на 33,3 %. На 20,8 % зменшився ринок банерної реклами, але при цьому саме даний інструмент займає найбільшу питому вагу ринку інтернет реклами.

Результати проведеного дослідження дозволили зробити висновки щодо інструментарію антикризового маркетингу в стратегічному аспекті. Дані аналізу динаміки медіа ринку в умовах кризи та посткризового періоду свідчать про зменшення обсягів традиційного інструментарію та значне зростання інтернет-реклами. На підставі цього нами визначено інтернет рекламу як основний та пріоритетний інструмент антикризового маркетингу.

Перелік використаних джерел.

1. Гороховський, О. Підсумки-2015: яким був рекламний ринок року, що минає [Електронний ресурс] / О. Гороховський // Forbes. – 2015. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1408278-pidsumki-2015-yakim-buv-reklamnij-rinok-roku-shcho-minae>. – (дата звернення 17.11.2016).
2. Лазебник, М. Объем рекламно-коммуникационного рынка Украины 2007-2014гг. [Электронный ресурс] / М. Лазебник // Всеукраинская рекламная коалиция. – 2014. – Режим доступу: http://www.adcoalition.org.ua/ckeditor_assets/V-UA_2007-2014.pdf. – (дата звернення 06.11.2016). – Назва з екрана.

3. Лазебник, М. Объем рекламного рынка Украины 2014 и прогноз объемов рынка 2015 [Электронный ресурс] / М. Лазебник // Всеукраинская рекламная коалиция. 2014. – Режим доступа: http://www.adcoalition.org.ua/ckeditor_assets/V%20_%20Statistics/V_UA_2014-15.pdf. – (дата звернення 06.11.2016). – Назва з екрана.
4. Лазебник, М. Объем рекламного рынка Украины 2015 и прогноз объемов рынка 2016. Экспертная оценка Всеукраинской рекламной коалиции [Электронный ресурс] / М. Лазебник // Всеукраинская рекламная коалиция. – 2015. – Режим доступа: <http://www.adcoalition.org.ua/adv/statistics>. – (дата звернення 06.11.2016). – Назва з екрана.
5. Мельник Ю. М. Визначення та специфікація категорій маркетингу в антикризовому управлінні [Текст] / Ю. М. Мельник // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ, м. Суми, 3-5 квітня 2012 р. / Відп. за вип. О.В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – Т.5. – С. 63-65.
6. Харченко Н. Динаміка використання інтернет в Україні: лютий-березень 2016 [Електронний ресурс] / Наталя Харченко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=621&page=1&t=5>. (дата звернення 12.10.2016). – Назва з екрана.

Мельянкoвa Л.В.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів
та природокористування України

Настенко О.І.,

бакалавр

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: управлінський облік, етапи розвитку, передумови, історія.

Keywords: administrative account, stages of development, pre-condition, history.

Управлінський облік має багатомісячну історію. Його формування як підсистеми бухгалтерського обліку сталося зовсім недавно, а саме наприкінці XVIII – середині XIX століття. З того часу, як підприємства почали давати запити щодо стану виробничого процесу, відбувся перший поштовх до розвитку управлінського обліку. Саме тоді відбулося підвищення якості управління фірмами. Дослідження історичних аспектів управлінського обліку дає можливість виділити чотири основних стадії розвитку: стадія зародження, формування, розвитку й інтеграції управлінського обліку.

Проблемами розвитку управлінського обліку займалися досить багато зарубіжних вчених таких, як: Е. Майер, Дж. Ріс, Т. Скоун, Ч.Т. Хорнгрен, К. Друрі, Р. Ентоні. Чималий внесок зробили й українські дослідники, наприклад, Ф. Бутинець, П. Гарасим, С. Голов, Г. Журавель, Г. Кірейцев, Л. Нападовська, В. Панасюк, М. Пушкар, В. Сопко, Л. Сук, П. Хомин, М. Чумаченко та інші.

Управлінський облік включає в себе всі види облікової інформації, яка є необхідною для керування підприємством. Протягом певного часу система управлінського обліку піддавалася деяким змінам. У період цих змін почали використовуватися нові методи і підходи до управлінського обліку, зокрема комплексне управління якістю, безперервне прогнозування, калькулювання витрат за видами діяльності, система збалансованих показників тощо. Нові методи, за якими почали функціонувати підприємства, зумовили виникнення передумов для формування управлінського обліку.

Всю історію розвитку управлінського обліку можна звести до чотирьох етапів: етап (середина XIX ст.), для якого був характерний швидкий розвиток мануфактурного виробництва. На цьому етапі облік починають розглядати як функцію управління.

етап (початок XX ст. – середина 50х років XX ст.), для якого було характерно становлення капіталістичної системи господарювання, відбувається виділення управлінського обліку як окремої системи і паралельне функціонування двох бухгалтерій – «обов'язкової» фінансової та «факультативної» управлінської.

етап (50–80ті роки XX ст.), для якого характерний розвиток транснаціональних корпорацій, відбувається впровадження директ-костингу.

етап (з 80-х років XX ст.), для якого характерна глобалізація економіки й ін-

теграція національних економік країн у єдиний світовий ринок, управлінський облік набуває стратегічного характеру.

Отже, виходячи з наведеного вище, управлінський облік є досить складним економічним явищем.

Управлінський облік як складова облікової системи має історичні корені. Нині відбувається широке розповсюдження та застосування управлінського обліку на різних підприємствах.

Управлінський облік виник внаслідок трансформації системи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції в систему управління витратами підприємства. Цей вид обліку активно впливає на підвищення ефективності виробництва.

Таким чином, розвиток концепції управлінського обліку, яка б відповідала сучасним проблемам управління міститься у поєднанні і координації всіх функцій управління, наслідком якого має стати формування корисної інформації для користувачів при прийнятті ефективних управлінських рішень.

Література:

1. Голов С.Ф. Управлінський облік / С.Ф. Голов. К.: Скарби, 2009.- 425с.
2. Голов С. Проблеми та перспективи реформування бухгалтерського обліку в Україні / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 11. – С. 43
3. Чумаченко Н.Г. Розвиток управлінського обліку в Україні / Н.Г. Чумаченко // Світ бухгалтерського обліку. – 1999. – № 10-11. – С. 12.
4. Пушкар М. Управлінський облік: Навч. посіб. для студ. вуз./ Михайло Семенович Пушкарь,; Михайло Пушкар. -3-є вид., стер.. -Тернопіль: Карт-бланш, 1997. -163 с.

**THE BALANCED USE MEASURES SYSTEM
FOR THE FOREST ECOSYSTEMS RECREATIONAL POTENTIAL
IN MOUNTAIN AREAS**

Recently, the development of recreational and tourist activities are highly effective sector of national economies. Tourism is one of the factors to stimulate the economy during the economic crisis. Natural recreational and tourist resources and conditions, including forests owned the top spot, are the basis of development. Due to urbanization, the demand for recreation in the forest grows. This necessitates to develop measures system to ensure the sustainable use of the recreational potential of forest ecosystems in mountain areas [1].

Today in mountainous forest ecosystems in Ukraine there is a complicated ecological and economic situation. State of forest ecosystems in mountain areas does not meet environmental and economic criteria and indicators. Forest area is reduced, there are a changing of landscapes and ecosystem degradation, particularly due to unfounded logging. Over-exploitation of forest resources, emissions from forestry activities require the development of an effective mechanism, process control of their use and protection, taking into account local features for rationalizing of these processes and promoting sustainable use of rational capacity of forest ecosystems in mountain areas [2]. The development of recreational potential of forest ecosystems of mountain area should be based on ecological and economic principles of environmental management. The lack of systematic and prospective approach to development and sustainable use of forest ecosystems rational capacity in mountain areas leads to inefficient use of recreational and tourist resources of the forest. Complex solution of economic, social and environmental objectives of sustainable use of the potential of forest ecosystems in mountain areas requires the development of measures system. It is advisable to include in the system of measures ensuring the sustainable use of the recreational potential of forest ecosystems in mountain areas:

- forestry and biological (landscape felling, thinning and planting formation, sanitary felling, reconstruction of low-value plantations, protecting and landscape planting, skirt forming, caring for glades and undergrowth, forest environment restoring, conservation and protection of the forest, biotechnical measures.);

- organizational and technical (improvement of the territory, reclamation activities, fire prevention measures, such as: creating favorable conditions for leisure and prevention of possible environment abuse, increasing the stability and durability of forests);

- marketing activities that include the development of environmentally oriented complex of marketing to influence the size and nature of the recreational loads: product strategy development (environmental protection and consumer protection in the production of services); development of pricing strategy (taking into account expenditures for protection and restoration of natural recreational resources in setting prices; recreational load

regulation through the pricing policy); marketing strategy development (protection of the environment in the services implementation); development of a communication strategy (conducting environmental propaganda, environmentally-oriented advertising application during the dissemination of information on services) [3].

Sustainable development and use of recreational potential of forest ecosystems in mountain areas can not be achieved without application of complex marketing communications, including such major influence over the target audience: environmentally oriented advertising (to disseminate information about the services, about recreational territories, including environmental importance with emphasis on their environmental values, conservation status features to form an adequate target audience attitude to the recreational area); means of sales promotion of services with the least negative impact on the ecosystem, as well as adjusting of seasonal fluctuations of recreational loads; personal selling, that is to allow to establish personal contact with the consumer to take account of individual requirements for services and to inform about restrictions to be taken to save the environment.

For the sustainable development and use of recreational potential of forest ecosystems of mountain territories it is advisable to introduce effective measures of state policy on creation of special economic legal regimes, introducing tax incentives that would promote revival of the forest ecosystem, create favorable conditions to attract investment, enterprise development and employment growth rates. It is also advisable to intensify efforts to development and implementation of regional and local development programs of investment forest ecosystems of mountain territory of Ukraine, designed to fill the state budget financing of development projects of their economies by creating investment funds, clusters and other objects of infrastructure investment, attracting foreign investments, labor migrants; develop and implement specific local actions to create the necessary infrastructure at the highest value, in the recreational sense, forest ecosystems of mountain territories, taking into account local natural climatic, sociodemographic and other characteristics, adhering to the theory of sustainable development and current legislation; develop and adhere to optimal standards of recreational load on natural ecosystems that needs to be approved by law; develop a mechanism for compensation of forestry, appropriate recreational forest losses, as well as expenditures for protection and improvement of recreational large forests for recreation, which is necessary not only for a more comfortable rest, but also to reduce the negative tourists impact on forest ecosystems [4].

The author has identified, that the use of environmentally-oriented traditional, internal and interactive marketing types can ensure sustainable use of the recreational potential of forest ecosystems in mountain areas. It is necessary to create in the control system of forestry enterprises special units or expand functions of existing one, whose main task should be the formation and implementation of the strategy of sustainable use of recreational potential of forest ecosystems in mountain areas, ensure monitoring of recreational forests regulation of recreational loads in space and time.

References:

1. Кульчицька Е.А. Еколого-економічні засади рекреаційно-туристичної діяльності на території лісового фонду: дис. ...кандидат економ. наук: 08.00.06 / Кульчицька Евеліна Антоніївна. – Львів, 2012. – 282 с.

2. Сахарнацька Л.І. Напрями вдосконалення системи збалансованого ведення лісового господарства у гірських умовах / Л.І. Сахарнацька // Захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування: II Міжнар. конгрес, 19–22 верес. 2012 р.: зб. матер. – Львів, 2012. – С. 41–42.
3. Кульчицька Е.А. Особливості застосування інструментів маркетингу для забезпечення збалансованого розвитку рекреаційно-туристичних послуг на території лісового фонду / Е.А. Кульчицька. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.3. – С. 116–119.
4. Механізми забезпечення ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу гірських районів західних регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1178>.

**МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА**

Анотація. У статті проведено аналіз існуючих методів оцінки фінансово-го стану підприємства з точки зору їх пристосованості до прогнозування і використання в системах підтримки прийняття рішень. Проаналізовано пристосованість евристичних і формальних методів оцінки фінансового стану підприємства до прогнозування на формальному рівні.

Abstract. The article analyzes the existing methods of valuation of the company's financial status in terms of their suitability for use in forecasting and decision support systems. We analyzed the suitability of heuristic and formal methods of evaluating the company's financial condition to the prediction at a formal level.

Ключові слова: підприємство, фінанси, аналіз, прогнозування, прийняття рішень, евристичні і формальні методи оцінки.

Keywords: enterprise, finance, analysis, forecasting, decision making, formal and heuristic methods of assessment.

Фінансовий стан підприємства є синтетичним поняттям, що відбиває всі аспекти фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Оцінка фінансового стану підприємства на практиці проводиться або на евристичному [1], або на економіко-математичному рівні [2; 3]. У роботі пропонується комбінація обох підходів, що призводить до підвищення адекватності оцінки.

Евристичні методи економічних досліджень є такі методи аналізу соціально-економічних явищ і прийняття рішень, які базуються на інтуїції, аналогії і власному досвіді дослідника [1]. По-суті – це сукупність правил, прийомів, способів, спрощень, які використовує дослідник при вирішенні поставленого завдання на основі узагальнення свого власного досвіду.

Спеціальні евристичні методи пізнання економічних процесів і явищ спираються на так звані правдоподібні міркування, які на відміну від доказових міркувань ведуться довільно, без жорстких правил і чисельної оцінки досліджуваних процесів, тому їх застосування не гарантує отримання найкращого результату, але, як правило, призводить до задовільного рішення, яке в подальшому може бути уточнено іншими методами [4].

Проте, евристичні методи не мають критерію для відбору найкращого рішення і це є основним недоліком евристичного підходу. З іншого боку, евристичні методи можуть бути застосовані в тих випадках, коли економіко-математичні методи не працюють. Слід також враховувати той факт, що евристичні методи мають дуже широкий ареал пристосовності до вирішення соціально-економічних проблем. Обидва ці аспекти містять суттєві переваги евристичного підходу [3].

Рис. 1. Сучасні напрямки застосування евристичних методів в економіці та бізнесі для комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Сучасні напрямки застосування евристичних методів в економіці та бізнесі зображені на рис. 1, з якого видно, що комплексна оцінка фінансового стану підприємства може бути отримана тільки тими методами, які використовують евристичний підхід для оцінки параметрів економіко-математичних моделей.

Оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання на формальному рівні базується на застосуванні економіко-математичних методів, сучасні напрямки яких зображені на рис. 2.

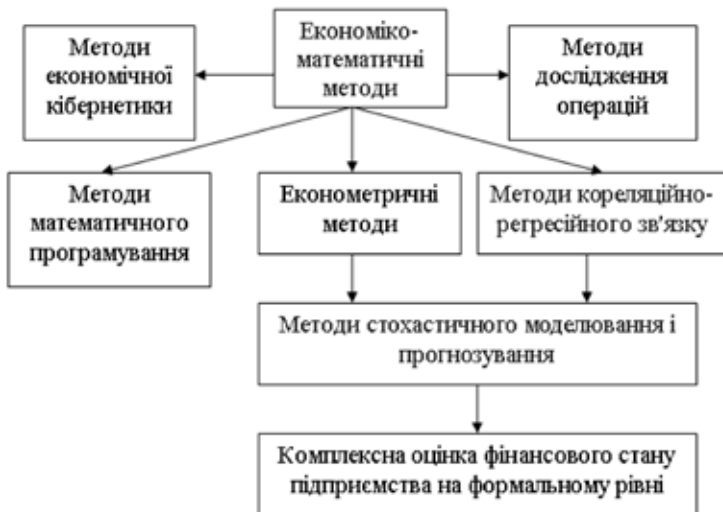

Рис. 2. Сучасні напрямки застосування економіко-математичних методів в економіці та бізнесі для побудови комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Як показано на рис. 2, для побудови комплексної оцінки фінансового стану підприємства пристосовані економетричні методи в сукупності з методами кореляційно-регресійного зв'язку. Економетричні методи використовують певні моделі розрахунку комплексної оцінки фінансового стану підприємства, які повинні враховувати існуючі зв'язки між економічними факторами на детерминированном рівні, тоді як методи кореляційно-регресійного зв'язку, які покликані враховувати стохастичні зв'язки між факторами.

Об'єднання цих методів дозволяє врахувати випадковий вплив як ендегенних, так і екзогенних факторів на фінансовий стан підприємства і оцінити цей вплив на кількісному рівні. Недоліком економіко-математичних методів в порівнянні з евристичними методами є необхідність апріорного завдання виду моделі.

У той же час, завдання виду моделі і використання імовірнісних методів перевірки адекватності моделі дозволяють побудувати кількісну оцінку фінансового стану підприємства і оцінити точність такої оцінки.

Таким чином, як евристичні, так і економіко-математичні методи дозволяють побудувати комплексну оцінку фінансового стану підприємства на кількісному рівні. Евристичні методи враховують набагато більше факторів, що впливають на фінансовий стан, але дають меншу точність. Економіко-математичні методи також дозволяють побудувати комплексну оцінку фінансового стану на кількісному рівні і визначити точність такої оцінки, але використовують припущення про вид моделі, що привносить певну помилку у кількісне значення оцінки. З цього випливає, що обидва підходи дозволяють розрахувати комплексну оцінку фінансового стану підприємства на кількісному рівні приблизно з однаковою точністю. Об'єднання обох підходів призводить до збільшення адекватності комплексної оцінки фінансового стану підприємства за умови узгодженості результатів на заданому рівні.

Відзначимо, що для комплексної оцінки фінансового стану рідко використовують тільки один з розглянутих методів фінансового аналізу. Як показують дослідження [5], багато авторів для оцінки фінансового стану пропонують використовувати комплексний підхід (рис. 3).

Дійсно, фінансовий стан підприємства це – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Показники фінансового стану повинні бути такими, щоб адміністрація підприємства, а також всі, хто пов'язаний з ним економічними відносинами, могли отримати ясну і вичерпну інформацію про поточну ситуацію на підприємстві. Тому саме комплексна оцінка фінансового стану найбільш пристосована до прогнозування на формальному рівні. Як видно з рис. 3, значення комплексної оцінки може бути отримано як на формальному, так і на евристичному рівні. Тому, в дійсності комплексна оцінка часто визначається за допомогою синтетичних моделей, які використовують як евристичні, так і формально-математичні методи, що дозволяє розширити межі застосування комплексних оцінок і збільшити їх адекватність за умови узгодженості результатів на заданому рівні при можливому зменшенні точності таких оцінок. Таке об'єднання слід реалізувати в певній синтетичній моделі

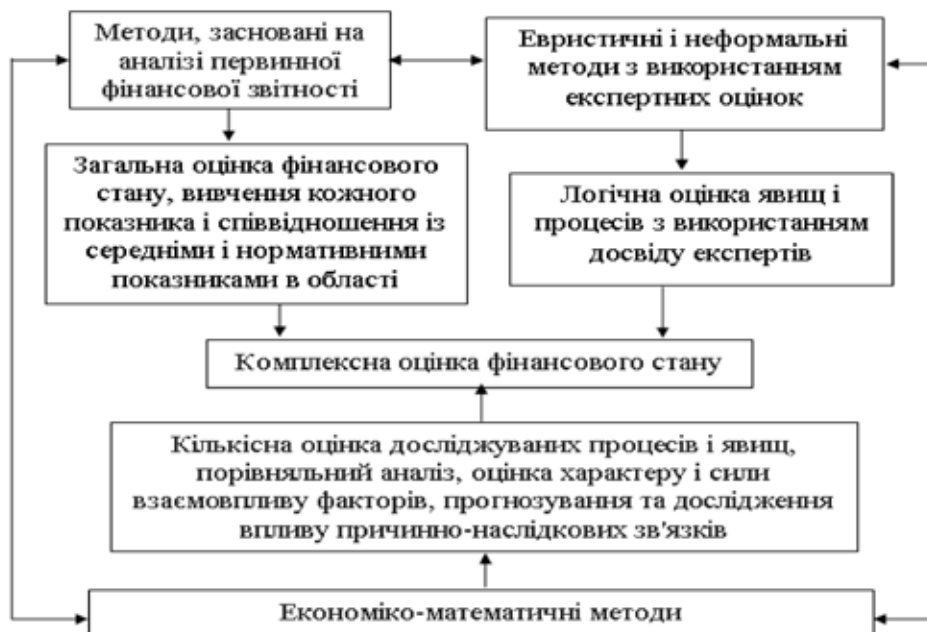

Рис. 3. Системно-логічна схема застосування методів фінансового аналізу для визначення комплексної оцінки фінансового стану підприємства

комплексної оцінки фінансового стану підприємства, оскільки така модель дозволить використовувати нові евристичні методи оптимізації, а також добре відомі класичні методи економічного моделювання [6].

Отримані таким чином консолідовані комплексні оцінки фінансового стану підприємства зручні не тільки при загальних інференціях управлінського типу, але і при формалізованому прогнозуванні рівня фінансового стану на наступний період.

Таке об'єднання слід реалізувати в певній синтетичній моделі комплексної оцінки фінансового стану підприємства, яка дозволить використовувати нові евристичні методи оптимізації [6], а також добре відомі класичні методи економічного моделювання [7; 8; 9].

Висновки. У статті проведено аналіз існуючих методів оцінки фінансового стану підприємства з точки зору їх пристосованості до прогнозування і використання в системах підтримки прийняття рішень. Показано, що багато методів оцінки фінансового стану, які широко застосовуються на практиці не пристосовані до прогнозування і, як наслідок, не зручні для використання в системах підтримки прийняття рішень. Також показано, що найбільш пристосованим до прогнозування і зручним для використання в системах підтримки прийняття рішень, є комплексний показник оцінки фінансового стану підприємства. Розглянуто евристичні і економіко-математичні методи визначення комплексного показника і показана можливість і доцільність використання методів, заснованих на синтезі евристичних і формально-математичних методів за умови узгодженості результатів на заданому рівні.

Література:

1. Баканов М.І., М.В. Мельник, А.Д. Шеремет. Теорія економічного аналізу. – М.: Фінанси і статистика, 2007. – 536 с.
2. Амосов Н.М. Моделювання складних систем. – Київ: Наукова думка, 1968. – 87 с.
3. *Advances in Behavioral Economics* / Ed. by Colin F.Camerer, George Loewenstein & Matthew Rabin // Princeton University Press, 2004. – 740 p.
4. Мельникова М.О. Методи оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на формальному рівні / М.О. Мельникова // Науково-практичний журнал *Інвестиції: практика та досвід*. – 2010. – № 23. – С. 71–74.
5. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. – Київ: Знання, 2004. – 654 с.
6. Gilli Manfred & Peter Winker. A review of heuristic optimization methods in econometrics. / Swiss Finance Institute Research Paper, 2008, Series No. 08-12. – 47 p. Режим доступу: <http://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm>. (Дата звернення: 18.09.2014).
7. Мур Джеффри, Ларрі Р. Уедерфорд. Економічне моделювання в Microsoft Excel 2003. – М: Вільямс, 2004. – 1019 с.
8. Мельников О.О. Методи побудови комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О.О. Мельников // *Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles*. Vol. 1. – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2016. – p. 192–196.
9. Мельников О.О. Особливості прогнозування рівня фінансового стану підприємства в умовах нестабільної економіки країни / О.О. Мельников // *Z 40 Zbior artykułow naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Economy. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015» (30.12.2015 – 03.01.2016)* – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – str. 17–20.

ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

Ключові слова / Key words митна вартість / custom cost коригування митної вартості / adjustment of custom cost індикативні ціни / indicative prices

Поняття митної вартості є однією з найбільш важливих категорій не тільки в системі митного оподаткування, але й у системі митного контролю та митного оформлення. Це пов'язано, насамперед, з ключовою роллю, яку відіграє митна вартість у системі митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Функціональне призначення митної вартості товарів — це підґрунтя, на якому розраховуються більшість платежів, що здійснюються на митниці, — митний тариф, митні збори, акцизний збір та податок на додану вартість.

Держава, використовуючи різні методи визначення митної вартості, може посилювати фіскальну спрямованість митних платежів, застосовуючи, наприклад, комбіновані ставки мита, може стимулювати товаропотік у певному напрямі або, навпаки, перешкоджати імпорту чи експорту товару у випадках формування митної вартості на адміністративно-фіксованій системі цін (мінімальні чи індикативні ціни).

Значний внесок у розробку митної справи зробили вчені – економісти Волосович С.В., Гребельник О.П., Дубиніна А.А., Жорін Ф.Л., Звягіна І.Н., Макогон Ю.В., Науменко В.П., Романюк П.С., Сорокіна С.В., Терещенко С.С. та ін. Але в їхніх працях недостатньо уваги приділено механізму застосування методів визначення митної вартості на практиці.

Одним із найбільш поширених способів впливу держави при контролі зовнішньоторговельних угод є коригування митної вартості шляхом адміністративного регулювання ціни при здійсненні експортно-імпортних операцій. Особливого поширення даних інструментарій митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності набув у країнах з перехідною економікою, що пов'язано з тим, що, з одного боку, це досить простий з точки зору адміністрування спосіб контролю за експортом чи імпортом товарів, і досить ефективний, оскільки не потребує значних затрат для створення додаткових державних структур, тому що основне функціональне завдання з контролю виконують митні органи, – з іншого.

Найбільш поширеними способами коригування митної вартості є функціонування системи індикативних і мінімальних цін. Індикативні ціни застосовуються з метою контролю експорту, а мінімальні регулюють, насамперед, імпорт товарів. Під індикативними розуміють ціни на товари, які відповідають цінам, що склалися чи складаються на відповідний товар на ринку експорту або імпорту на момент здійснення експортної операції з урахуванням умов поставки та умов здійснення розрахунків.

Загальна схема етапності алгоритму визначення індикативних цін має наступний вигляд:

Підбирається конкурентоспроможний на світовому ринку аналог, що за своїми функціями є найближчим до предмета експорту.

Експертним методом розробляється номенклатура основних техніко-економічних характеристик товару, яка в сукупності складає якість продукції.

Для кожного параметра експортної продукції і товару-аналога заповнюється таблиця числових значень параметрів.

Встановлюються коефіцієнти вагомості для кожного параметра за галузевими таблицями якості продукції.

Розраховується комплексний показник якості експортної продукції.

Визначається індикативна ціна експортної продукції. За базову ціну товару-аналога беруть його фактичну ціну продажу в конкретній країні, куди намагається країна експортувати національну продукцію.

Встановлюється розмір контрактної ціни експортної продукції з орієнтацією на індикативну.

У разі проведення бартерних операцій для визначення еквівалента обміну за основу беруться індикативні ціни товарів.

Індикативні ціни переглядаються один раз на місяць і публікуються у газеті „Урядовий кур’єр” не пізніше 5 числа кожного місяця. На товари, щодо яких запроваджені індикативні ціни, фіксовані або граничні рівні контрактних цін не встановлюються.

До митного оформлення приймаються вантажі у випадках, коли діюча на момент митного оформлення товару індикативна ціна відрізняється від контрактної в межах до 5%. У випадках, коли відхилення контрактної ціни від діючої на момент митного оформлення індикативної ціни перевищує 5% — митне оформлення здійснюється на підставі письмового узгодження з управлінням кон’юнктури та цінової інформації

Як висновок, можна зазначити, що негативні наслідки заниження митної вартості розгортаються за принципом доміно: одне падіння породжує цілу серію структурних падінь. На основі митної вартості з цієї суми митники нараховують ПДВ, мито, акцизний збір та митні збори. Отже, як свідчить досвід, саме це негативне явище призводить до значних помилок та прорахунків і в інших сферах регулювання.

Література

1. Ганзюк Ю. Переміщення товарів через митний кордон України: проблеми та шляхи вирішення // Інтелектуальна власність в Україні. – 2015. – № 2. – С. 35-39.
2. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. 4-те вид. оновл. та доповн. –К.: Центр учбової літератури, 2014. –472 с.
3. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/mk>

Іщенко С.В.

старший викладач кафедри економіки
Кременчуцький національний
університет

імені Михайла Остроградського

Цибрій І.І.

студентка магістерської підготовки
Кременчуцький національний
університет

імені Михайла Остроградського

ЕКОНОМІЧНЕ РЕАГУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Ключевые слова: економічне реагування

Keywords: economic regulation

Економічне середовище в Україні під впливом політичних та економічних процесів останніх років характеризується високим ступенем нестабільності. Політична нестабільність, розбалансованість економічної системи держави, невизначеність ключових напрямків розвитку основних економічних процесів, розрив багаторічних економічних зв'язків з Російською Федерацією, військові дії на сході України стали причиною того, що зміни в зовнішньому середовищі функціонування підприємств стало слабо прогнозованими, що ускладнює не тільки розробку стратегій підприємств, а й прийняття адекватних та ефективних управлінських рішень тактичного характеру. Для того, щоб мінімізувати негативні наслідки впливу такого фактора, як нестабільність економіки, необхідно застосовувати спеціальні механізми управління, які передбачають можливість швидкої та адекватної реакції на зміни в зовнішньому середовищі господарюючих суб'єктів.

Економічне реагування доцільно визначати, як процес підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень, внаслідок якої відбуваються певні зміни в економічній поведінці підприємства як результат протидії зовнішнім збуренням, що загрожують реалізації визначених цілей його діяльності [2].

Економічна діяльність характеризується широким різноманіттям чинників, впливів та їх наслідків, в результаті чого підприємство може здійснювати різні реакції, тому постає необхідність класифікації видів економічного реагування підприємства за окремими ознаками.

По-перше, реакції підприємства можуть різнитися в залежності від джерела збурення. Впливати на діяльність підприємства можуть не лише чинники зовнішнього, а й чинники внутрішнього середовища. Так, наприклад, рівень кваліфікації персоналу та осіб, що приймають рішення, технічний стан виробничої бази, рівень технології та інші внутрішні фактори можуть впливати на хід діяльності підприємства і викликати певні зміни в його економічній поведінці. З огляду на це, на наш погляд, варто розрізняти реагування на зміни внутрішнього та зовнішнього серед-

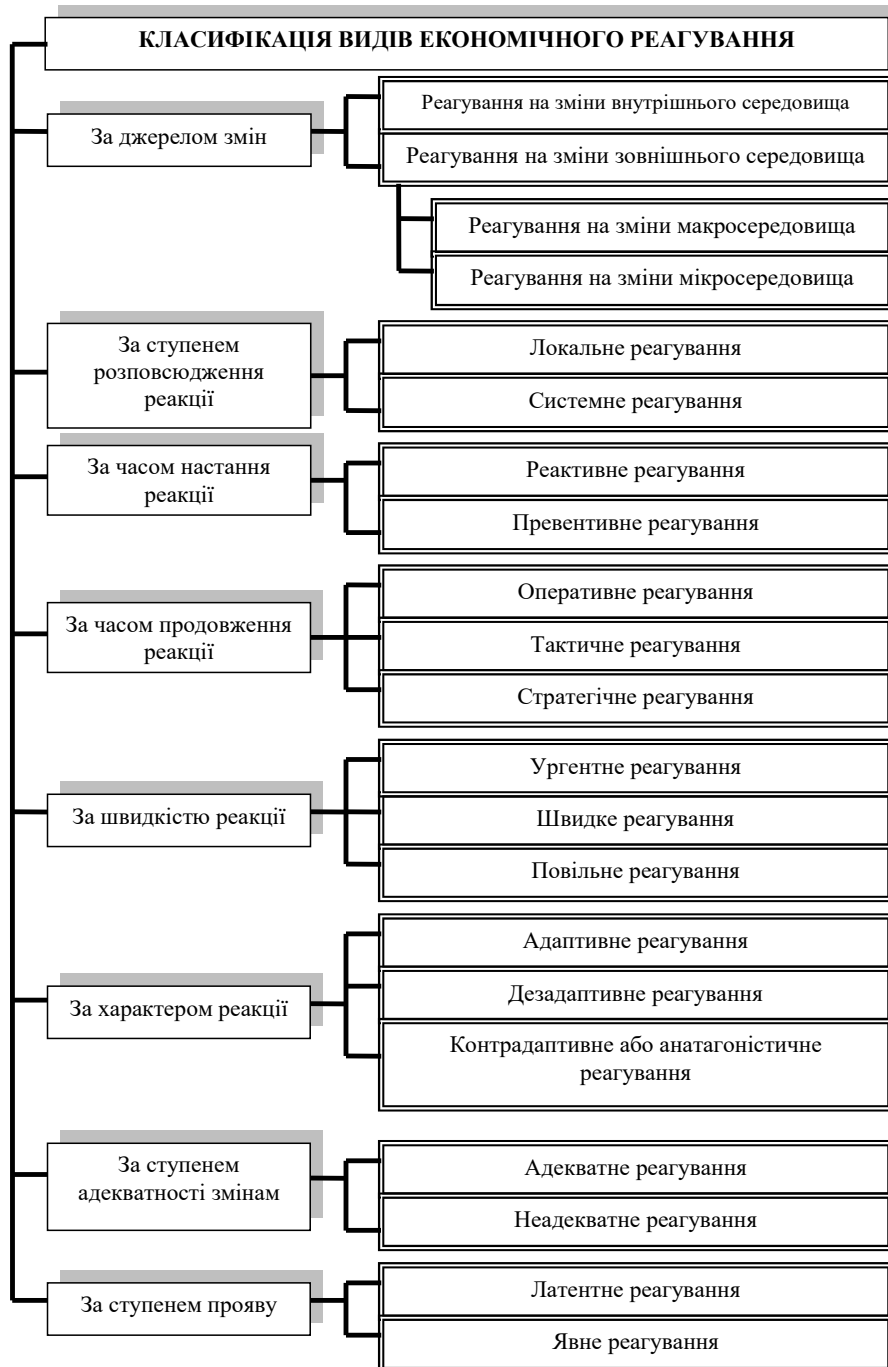

Рис. 1 Класифікація видів економічного реагування [авторська розробка]

овища підприємства. Оскільки зовнішнє середовище складається з мікро- та макро середовища і їх фактори мають певні відомі особливості, окремо виділяємо реагування на зміни мікро- і макросередовища.

Дія певних чинників може мати локальний або системний вплив на діяльність підприємства. Відповідно повинна бути і реакція на дію чинників – локальною або системною, через що варто розрізнити окремі види економічного реагування.

Реагування на зміни може бути превентивним або реактивним. Превентивним реагуванням прийнято називати реагування, спрямоване на недопущення несприятливого (кризового) стану керованого суб'єкта. Реактивне реагування здійснюється, коли загрози стають реальністю.

Залежно від ступеня впливу та тривалості дії певних збурень різняться тривалість реакції. Короткотривалі збурення обмеженого впливу локалізуються шляхом реалізації оперативних дій. Якщо тривалість впливу збільшується, а наслідки для підприємства стають більш суттєвими, його нейтралізація потребує більш масштабної протидії, яка реалізується шляхом тактичного реагування. Довготривалі впливи системного характеру вимагають стратегічного реагування.

Важливою характеристикою управлінського процесу є швидкість реагування на зміни. В медицині є таке поняття, як «ургентний стан», що трактується як стан хворого, який загрожує життю і потребує проведення невідкладних лікувальних заходів. В економічному трактуванні, якщо стан підприємства є критичним для його економічної життєздатності, доцільно здійснювати ургентне реагування – комплекс невідкладних дій, спрямованих на локалізацію кризи та стабілізацію фінансово-економічного стану підприємства. В некритичних ситуаціях економічне реагування може бути швидким або повільним, залежно від наявності ресурсів для провадження певних змін, стилю управління, швидкості розвитку подій тощо.

В психології, зокрема в конфліктології, розрізняють декілька можливих напрямів діяльного реагування на вимоги зовнішніх обставин: адаптивне реагування, дезадаптивне та контрадаптивне.

Під адаптивною поведінкою розуміють підкорення та пристосування до найближчого оточення, в нашому випадку – економічного оточення.

Дезадаптивний тип соціального реагування в психології характеризується тим, що особистість відмовляється від пристосувальної поведінки, від беззастережного підпорядкування владі зовнішніх примусових обставин, але при цьому спостерігається внутрішній конфліктний стан, сумніви, боротьба мотивів, що загальмовує ухвалення рішення на невизначений час [1]. Дезадаптивний тип економічного реагування можна охарактеризувати аналогічним чином: відмова від пристосування до примусових обставин, гальмування ухвалення управлінських рішень через наявність певних сумнівів, нечіткість мотивів та неконкретність цілей.

Контрадаптивне або антагоністичне реагування характеризується активізацією конфліктних відносин, готовністю захищати власні інтереси, цінності і традиції навіть в самих несприятливих обставинах. Даний вид економічного реагування виражається в небажанні поступатися корпоративними інтересами, в прагненні ведення безкомпромісної боротьби за них [1].

Реагування на певні збурення може бути адекватним типу та рівню загроз або неадекватним. Ступінь адекватності реагування буде залежати від повноти ін-

формації про негативні впливи, рівня кваліфікації та досвіду особи, що приймає рішення та інших чинників.

За ступенем прояву реагування може бути явним або латентним (прихованим). Латентність трактується як властивість об'єктів або процесів перебувати в прихованому стані, не проявляючи себе явно.

З урахуванням вищевикладеного, систематизуємо види економічного реагування за переліченими класифікаційними ознаками (рис. 1).

З'ясування сутності поняття «економічне реагування», класифікація його видів сприяють більш усвідомленому підходу до розробки механізму економічного реагування на підприємстві в умовах прогнозованих та непередбачуваних змін внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства як економічної системи.

Література:

1. Бачинін В. А.. Філософія права: Навчальний посібник. Київ Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 472 с.
2. Дасів А.Ф. Механізм економічного реагування промислових підприємств в умовах нестаціонарної економіки. Автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2015. 24 с.
3. Карачина Н. П. Інституційні основи економічної поведінки: етимологія та досягнення // Збір наукових статей. Управління розвитком, 2008. – №20. С. 50–52.

H. Hreshchuk

Candidate of Economic Sciences
Associate Professor at the department
of Geodesy and Geoinformatics
Lviv National Agrarian University

IMPROVEMENT OF LAND MANAGEMENT MECHANISM OF AGRICULTURAL LAND USE REGULATION

Recent challenges in land management provision have appeared for different reasons and have different origins. Unfortunately, the same work can not cover each issue, and even more, to find ways to solve it. Land management mechanism – a complex multi-level system, the proper organization which is able to provide sustainable economic and environmental development of individual regions and the country as a whole. For the purpose of summarizing and highlighting the current state of land management in Ukraine, the existing issues within land management system software, we examined six major areas in improvement of Land Management mechanism of agricultural land regulation in Ukraine, which can provide economic and environmental development of agricultural areas (Fig. 1).

Unfortunately, the haste of processes of denationalization and privatization of agricultural enterprises had led to a number of shortcomings in the manner and consequences of privatization of land resources. We believe to reduce the negative effects hastily carried from privatization would be possible primarily through the development and implementation into business entities agricultural activities projects of use, protection and improvement of agricultural land, implementation of land classification by suitability of soils and reclamation systems to cultivation of specified zoned agricultural crops, specification to the mapping plans their actual geographical location before deregulation and privatization. In this case, could to avoid the shortcomings which are now hindering to ensure the process of management of land resources.

As a result of economic activities, land loses its quality characteristics and given the significant level of contamination and depletion can not be used for certain types of agricultural activity, or even be subject to meadow or reforestation. In the process of land privatization in our country there are many new market-oriented land use that are based on leases over the use of privatized land shares. The issue of such use consists in agricultural activities at lands rented are mostly characterized by insufficient level of scientific validity and lack of pre-designed and coordinated land management projects. This has led to unbalanced structure of land and acreage, violation of consistency agrolandscapes elements within the system, reducing land restoration and environmental activities, implementation of agricultural activities without considering soil suitability to cultivation of certain crops.

The reform process of existing currently private enterprises of the agricultural sector should be clearly under the existing strategic plans, provided proper scientific justification and with the use of developed land management projects. Development of predictive indicators, formation of programs and land management schemes can improve the efficiency of land resources using at the regional and national levels.

Directions of improvement of land management mechanism of agricultural land use regulation

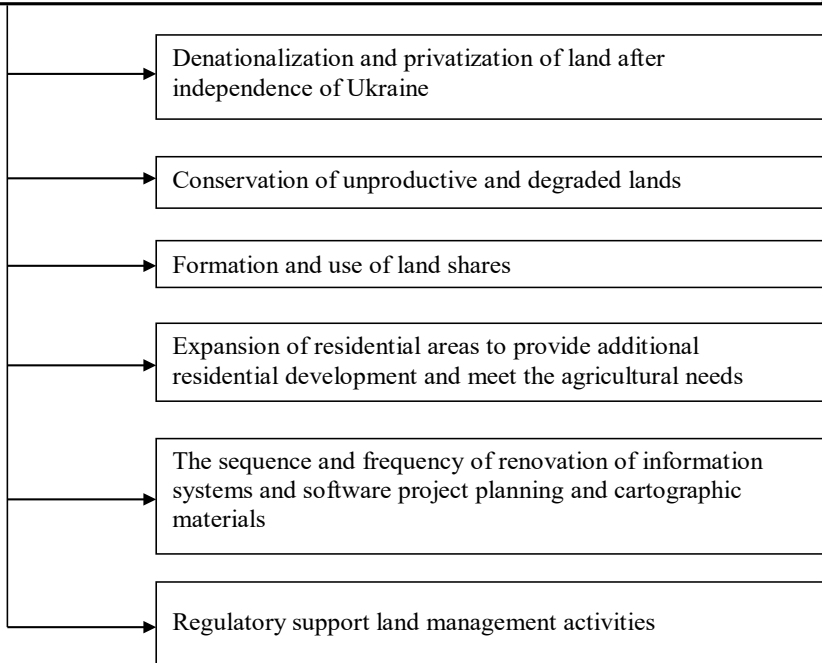

Fig.1. Directions over improvement of Land Management mechanism of agricultural land regulation in Ukraine

Source: systematised on the basis of [1-3].

In general, land management system of Ukraine's agricultural sector provision has many significant issues and unresolved questions. The process of their resolution, should take place in a complex, taking into account national legislation. As the findings could also be noted that the formation of an effective system of land management provision of agrarian sector in our country is impossible without improvement of the legal framework that would fully ensure implementation of land protection measures. The imperfection of legislative base in this area leads to the indiscriminate use of land resources, reduce soil quality characteristics, high-tilled areas and increase land degradation process. The main provisions of land management at the national level should be carried out taking into account the national importance of such activities to promote environmental and economic development and should be developed by state research institutions at the expense of the state budget funds. In addition, the need to develop regional programs on land management, which would determine measures for rational use and protection of land resources, including state and public interests, historical, cultural, environmental and economic, and climatic features.

References:

1. Добряк Д.С. Проблеми сучасного землеустрою / Д.С. Добряк // Землевпорядний вісник. Державний комітет України по земельних ресурсах. – Київ, 2012. – №1, с.30–34.

2. Лісова Т.В. Землеустрій як засіб охорони та відновлення земель сільськогосподарського призначення / Т.В. Лісова // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф., д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України О.О. Погрібного. – Харків, 2014. – С. 117–119.
3. Третяк А.М. Основні напрями змін та удосконалення державної земельної політики в Україні / А.М. Третяк // Національна безпека і оборона. – 2009. – №3. – С. 58–63.

Yu. Samoilenko

aspirant

Institute of Agroecology
and Environmental Management of NAAS**FUNCTIONS OF PUBLIC ENVIRONMENTAL ASSOCIATIONS**

Modern development of society is characterized by a noticeable acute exacerbation of environmental issues, both in Ukraine and worldwide. On the manifestation of these issues except natural causes, human factor plays a significant role. In this regard, research in the field of environmental economics is being actualized. One of the major subject areas of this area of environmental science is the study of public ecological organizations because they are one of the main subjects of environmental awareness of society. An extremely important condition for the effective functioning of such systems is their organizational and economic support. After all, the main purpose of public involvement in the corporate and government decision-making is improving the quality and effectiveness of management processes and ensuring environmental safety.

As structural elements of society public environmental associations have their own special functions, ie the roles that they perform as a subject of social systems in their organization as a whole as well as in the implementation of the goals and interests of different groups and individuals. In our work we divided the functions of public environmental organizations in general and special. In considering the functions of public environmental organizations should contact Robert Merton [1] approach, ie the allocation of explicit and latent functions of public environmental organizations. Explicit and deliberate functions are realizable for participants. Latent functions, by contrast, have hidden that are not members of streamlined results. Along with the functions of R. Merton used the concept of dysfunction – the possibility of deviation from normative model system.

Among the functions of public environmental organizations one could identify common features explicit (representative function and function of social integration and mobilization), general latent functions (function of modeling new social and political structures and social control function), a special features obvious (environmental socialization function, and the function of ecocentric type forming of environmental awareness), a special latent functions (function of meeting the needs of members and function to create a favorable social and psychological conditions for personal development) [2; 3]. A representative function involves representatives of public associations in the various workshops, hearings dedicated to environmental protection. Through the function of social integration, public environmental movements and organizations draw attention to pressing environmental problems through various actions, rallies, as well as by mobilizing different resources. With the help of public environmental organizations, there was created such social and political structure as the Public Council under the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine, which has a function of environmental control. Among the special latent functions it is necessary to allocate a function on meeting the needs of the organization, for example a lot of public environmental organizations have scientists who conduct their research within the organization. To dysfunctions of public environmental

organizations should be included accountability, dependence on the state and the passivity of public environmental organizations.

In view of the above functions of public environmental movements and organizations, we can conclude that at this stage the process of institutionalization of public environmental organizations is ongoing and members of public environmental associations are to more effectively build communications and relations with other social groups and institutions, mandatory organizational and economic support of this process is necessary. In general, public environmental associations are complete subject of socio-economic relations and which has distinct functions, goals and objectives, in this connection, further research toward their influence on environmental management is necessary.

References:

1. Merton, Robert K. (1938). "Social Structure and Anomie". *American Sociological Review*. 3 (5): 672–682.
2. Пашкова Е.Е. Особенности процесса институционализации общественного экологического движения (опыт регионального исследования) / Е.Е. Пашкова // Стратегия устойчивого развития регионов России: сборник материалов Международной научно-практической конференции (Новосибирск, 30 декабря 2010 г.). – Новосибирск: издательство НГТУ, 2010. – С. 108 –114.
3. Loikkanen T., Simojoki T., Wallenius P. Participatory Approach to Natural Resource Management. A Guide Book. Forest and Park Service, Metsähallitus. Kuopio, 1999. – 96 p.